

Kuinka kansallinen vähemmistö nujerretaan demokraattisesti

Saksan sorbien kohtalosta päätetään lääninparlamentissa

Maailma ei ole enää entisensä elokuun kahdeksannen jälkeen. Näin voisivat sanoa – ja sanovatkin – Saksan itäosassa asuvat länsislaavilaiset sorbit. Tuona päivänä runsas vuosi sitten puhkesi nimittäin ns. Chrósćicyyn kapina, joka muistutti, että sorbit eivät ole vain kansanjuhlien koristeellisia elävöittäjiä, vaan myös kansallinen vähemmistö, joka puolustaa oikeuksiaan.

Elokuun kahdeksantena 2001 sorbit valtasivat luokan Chrósćicyyn (saks. Crostwitz) keskikoulusta Saksin Oberlausitzissa. Saksin opetusministeri ja Kamenzin maaherra olivat päättäneet, että koulu lakkautetaan, koska sen alimmalle eli viidennelle luokalle oli tulossa vain 17 lasta vaadittavien 20:n sijasta. Vain muutaman kymmenen tuhannen kokoisella sorbikansalla ei kuitenkaan ole varaa menettää yhtään instituutiota, jossa sorbin kieltä käytetään – tämä koulu oli viimeinen, jossa sitä puhuttiin välitunneilakin. Sorbit olivat valittaneet koulun lakkauttamisesta jo Saksin korkeimpaan oikeuteen. Se totesi, että lakkauttaminen ei ole ristiriidassa Saksin koululakien kanssa. Saksan allekirjoittamiin kansainvälisiin vähemmistösuojasopimuksiin se ei ottanut kantaa: ne kuuluvat liittohallituksen kompetenssiin, mutta se taas ei voi puuttua osavaltioiden koulupolitiikkaan. Sorbit valitsivat suoran toiminnan, vaikka maaherra oli uhannut vanhempia 2 500 D-markan sakolla, jos he eivät ilmoita lapsiaan muihin kouluihin. Kyläläiset vastasivat haasteeseen talkoilla ja

kunnostivat kesäloman aikana koulunsa julkisivun.

Luokanvaltausta seuraamaan oli kutsuttu myös päättäjät. Opetusministeri Matthias Röbner (CDU) ei ehtinyt, koska oli samaan aikaan avaamassa Meißnissa valtion eliittilukiota, jossa luokan minimikoko on kymmenen oppilasta. Maaherra Andrea Fischer (CDU) boikotoi Chrósćicyä alusta loppuun – tosin hänen autonsa ajoi usein sattumalta kylän läpi juuri joukkokokousten aikana. Poliittista tukea sorbit saivat sosiaalidemokraateilta ja entisiltä kommunisteilta sekä Tšekin parlamentilta. Saksin maapäivien molemmat kristillisdemokraattiset sorbikansanedustajat tuntuivat vaipuneen maan alle.

Eläkkeellä olevat opettajat huolehtivat viidesluokkalaisten opetuksesta vallatussa luokassa ja kouluviraston lukittua sen viereisessä kulttuuritalossa. Joka aamu koulun pihalle kokoontui satapäin väkeä mielenosoitukseen ja hartaustilaisuuteen. Kirkkohera Clemens Hrjehor oli alun pitäen yksi kapinan johtajia.

Maaherra Fischer kävi vastahyökkäykseen: kaikki Kamenzin piirin neljä sorbikeskikoulua (peruskoulun yläastetta) lakkautettaisiin ja korvattaisiin uudella keskuskoululla. Kansallinen identiteetti säilyisi lännestä muuttaneen umpisaksalaisen Fischerin mielestä parhaiten isossa koulussa. Kysymykseen, miksi uuteen kouluun tarvittavia miljoonia ei anneta olemassa olevien koulujen kehittämiseen, hän ei osannut vastata.

Läänin kouluvirasto uhkasi, että lapset eivät saisi joulutodistusta ja jäisivät niin ollen luokalleen. Chróścicyyn vanhempien malja täytyi kuukauden kuluttua: eräänä syyskuun aamuna kyynelehtivän hartaustilaisuuden jälkeen autokolonna vei sini-punavalkoisten sorbilippujen liehuessa ja sireenien ulvossa lapset kahdentoista kilometrin päähän Ralbicyyn/Ralbitziin. Saksin maapäivien avajaisiin suunniteltu suurmielenosoitus taas peruutettiin New Yorkin terrori-iskujen takia.

Tämän jälkeen viranomaiset suostuivat kuuntelemaan sorbien ääntä: näiden tulisi keskuudessaan päättää, mikä neljästä koulusta lakkautettaisiin. Ministeri ja maaherra lupasivat, että sorbien tahtoa noudatettaisiin; maaherra Fischer jopa uhosi, että lääniparlamentti päättää aina, mitä hän haluaa. Sorbit kutsuivat koolle pyöreän pöydän vanhempien edustajista, kunnanjohtajista, kattojärjestö Domowinan ja Sorbien kouluyhdistyksen edustajista. Se työsti (ei yksimielisen) ehdotuksen, että lakkautettaisiin saksalais-sorbilainen Worklecyn/Räckelwitzin koulu. Domowina antoi periksi vaatimuksestaan kaikkien koulujen säilyttämisestä. Säilytettäisiin molemmat sorbinkieliset koulut ja yksi saksalais-sorbilainen, jotka ikään kuin suojelevat kielialueen reunoja ja houkuttelevat koululaisia myös ympäristön sorbisaarekkeista.

5.12.2001 Kamenzin lääniparlamentti päätti lakkauttaa Chróścicyyn koulun. Sorbien pyöreän pöydän ehdotusta ei edes otettu käsittelyyn. Lisäksi Ralbicyyn sorbikoulu muutettiin Pančicy-Kukowin/Panschwitz-Kuckaun saksalais-sorbilaisen koulun sivuosastoksi. Lääniparlamentti teki kymmenessä minuutissa historiaa: enää ei maailmassa ole yhtään itsenäistä sorbikoulua.

Modernistirunoilija Jurij Chěžkan nimeä kantavalla Chróścicyyn koululla on kaksisataavuotinen perinne. Se on purjehtinut läpi historian pystypäin. Kun ristiinnaulitun kuvat vuonna 1937 korvattiin luokissa Hitlerin kuvilla, marssivat kylän miehet kouluun ja vaihtoivat kuvat takaisin. DDR:n aikana

suurin osa koululaisista boikotoi sosialistista nuorisovalaa ja kävi sen sijaan kirkossa konfirmaatiossa. Ristiinnaulittuja eivät kommunistit tohtineet koulusta poistaa. Hintana oli koulun kehittämisen laiminlyöminen, eikä sen tiloja ja opetusvälineitä ole modernisoitu uudessa Saksassakaan.

Suuria säästöjä koulun lakkauttaminen ei tuo. Chróścicyläiset saivat Ralbicyssä oman luokan. Kun koulurakennusten ylläpito kuuluu kunnille, Kamenzin läänin saldo koko jupakassa on negatiivinen: se kustantaa lasten jopa 20 kilometriin venyvät koulu-kuljetukset. Mutta voitto tiukassa henkien taistelussa kantoi hedelmää: maaherra yleni ministeriön kansliapäälliköksi ja opetusministeri sai arvovaltaisemman ministeriön johdettavakseen. Sorbit jäivät nuolemaan näppejään – jotka tosin kaiken jälkeen maistuvat entistä sorbilaisemmilta.

Yli kahdeksankymmentä prosenttia sorbikylien asukkaista antoi äänensä edellisissä vaaleissa kristillisdemokraateille. Tämänyskyysisissä vaaleissa Saksin valtapuolue CDU oli ainut, jonka ohjelmassa ei puhuttu sanaakaan kansallisista vähemmistöistä. Kapinan vuosipäivän jumalanpalveluksessa kirkkoherra Hrjehor vertasi sorbeja Dostojevskiin: tämä tuomittiin kuolemaan, mutta armahdettiin viime hetkellä. Sorbit ovat tuomionsa jo saaneet – ellei Saksin parlamentti pikaisesti konkretisoi vähemmistöläkeja tai pääministeri käytä oikeuttaan antaa poikkeuslupia.

E e r o B a l k

Kirjoittaja on tunnettu suomentaja ja slavisti